

Plan awaryjny dla *Anoplophora chinensis* (Forster) i *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky)

(wydanie pierwsze)

Zapiniowany

na podstawie art. 4 ust. 3 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami
(t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 301)

przez

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

oraz **Ministra Klimatu i Środowiska**

Zatwierdzony

na podstawie art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami

przez

Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi

Warszawa, wrzesień 2023 r.

Plan awaryjny dla
Anoplophora chinensis (Forster)
i *Anoplophora glabripennis*
(Motschulsky)

Fot. *Anoplophora chinensis* ↑ (źródło: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN/photos>)
i *Anoplophora glabripennis* ↓ (źródło: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLGL/photos>)

Plan awaryjny dla *Anoplophora chinensis* (Forster) i *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky)

Plan awaryjny został przygotowany w Instytucie Ochrony Roślin – Państwowym Instytucie Badawczym we współpracy z Państwową Inspekcją Ochrony Roślin i Nasiennictwa.

Data wykonania: 15.09.2022

Aktualizacja: 05.06.2023

Plan awaryjny został wykonany na rzecz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, finansowanie w ramach dotacji celowej z budżetu państwa na rok 2022, na realizację zadania pn. „Ochrona roślin dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju oraz bezpieczeństwa żywności”.

Plan awaryjny został uzupełniony i zaktualizowany w ramach Dotacji Celowej z budżetu państwa na rok 2023, zadanie pn. „Monitorowanie i analiza nowych zagrożeń fitosanitarnych ze strony organizmów szkodliwych dla roślin” wykonywanego na rzecz Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Plan został skonsultowany i uzgodniony z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Ministerstwem Klimatu i Środowiska.

Spis treści

WYŁĄCZENIA ODPOWIEDZIALNOŚCI	3
1. CEL I POWÓD OPRACOWANIA PLANU AWARYJNEGO	3
2. PODSUMOWANIE ZAGROŻEŃ POWODOWANYCH PRZEZ ANOPLOPHORA CHINENSIS I A. GLABRIPENNIS	3
3. CHARAKTERYSTYKA AGROFAGÓW	4
3.1. BIOLOGIA	4
3.2. WYSTĘPOWANIE	4
3.3. ZAKRES GOSPODARZY	5
3.4. USZKODZENIA	8
4. DIAGNOSTYKA.....	10
5. OCENA RYZYKA	13
5.1. DROGI PRZENIKANIA	13
5.2. PRAWDOPODOBIEŃSTWO ZASIEDLENIA	13
5.3. POTENCJAŁ ROZPRZESTRZENIANIA	13
5.4. WPŁYW NA EKONOMIĘ	13
5.5. WPŁYW NA ŚRODOWISKO NATURALNE	14
5.6. OGÓLNA OCENA RYZYKA	14
6. ZAPOBIEGANIE POJAWOWI AGROFAGA	14
6.1. REGULACJE PRAWNE	14
6.2. DZIAŁANIA PIORIN ORAZ WSPÓŁPRACA Z INNYMI INSTYTUCJAMI I PODMIOTAMI	15
6.3. ZAGROŻONE OBSZARY	16
6.3.1. <i>Lasy państwowe i tereny zalesione o innych formach własności, gdzie w skład gatunkowy drzewostanów wchodzi gatunki żywicielskie</i>	<i>16</i>
6.3.2. <i>Zadrzewienia w formie parków i nasadzeń ulicznych w miastach, zadrzewienia cmentarne</i>	<i>17</i>
6.3.3. <i>Aleje przydrożne</i>	<i>17</i>
6.3.4. <i>Zadrzewienia wzdłuż rzek i innych wód</i>	<i>17</i>
6.3.5. <i>Szkołki i centra ogrodnicze</i>	<i>17</i>
6.3.6. <i>Miejsca przeładunku, składowania i przerobu drewna oraz produkcji, naprawy i składowania opakowań drewnianych</i>	<i>18</i>
6.3.7. <i>Sady</i>	<i>18</i>
6.3.8. <i>Ogrody przydomowe</i>	<i>18</i>
6.3.9. <i>Przejścia graniczne, lotniska, porty, przejścia drogowe i kolejowe, punkty przeładunkowe</i>	<i>18</i>
7. DZIAŁANIA W PRZYPADKU PODEJRZENIA I PO POTWIERDZENIU WYSTĄPIENIA AGROFAGA	18
7.1. WYKRYCIE W PRZESYŁCE Z PAŃSTWA TRZECIEGO	19
7.1.1. <i>Kraje o największym ryzyku</i>	<i>19</i>
7.1.2. <i>Pobranie i postępowanie z próbkami</i>	<i>19</i>
7.1.3. <i>Sposoby postępowania z przesyłkami roślin porażonych przez agrofagi</i>	<i>20</i>
7.1.4. <i>Zakresy odpowiedzialności</i>	<i>21</i>
7.2. WYKRYCIE W ROŚLINACH NA ETAPIE ŁAŃCUCHA HANDLOWEGO	21
7.2.1. <i>Pobranie i postępowanie z próbkami</i>	<i>21</i>
7.2.2. <i>Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga</i>	<i>21</i>
7.2.3. <i>Zakresy odpowiedzialności</i>	<i>22</i>
7.3. WYKRYCIE W SIEDLISKU	23
7.3.1. <i>Pobranie i postępowanie z próbkami</i>	<i>23</i>
7.3.2. <i>Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofagów</i>	<i>23</i>
7.3.3. <i>Zakresy odpowiedzialności</i>	<i>25</i>
8. ZAKOŃCZENIE DZIAŁAŃ W WYNIKU ELIMINACJI AGROFAGA	26
9. FINANSOWANIE	26
10. ŹRÓDŁA	26

Wyłączenia odpowiedzialności

Treść naukowa i techniczna dokumentu jest aktualna na dzień publikacji. Aktualizacja planu nastąpi w przypadku uzyskania nowych informacji i/lub zmian w sytuacji krajowej bądź międzynarodowej dotyczących danego agrofaga. Plan nie narusza innych przepisów krajowych lub przepisów Unii Europejskiej stosowanych w sposób bezpośredni.

1. Cel i powód opracowania Planu Awaryjnego

Anoplophora chinensis oraz *Anoplophora glabripennis* są agrofagami kwarantannowymi wskazanymi w załączniku II części B (agrofagi, których występowanie stwierdzono na terytorium Unii) do rozporządzenia wykonawczego Komisji 2019/2072 z dnia 28 listopada 2019 r. oraz agrofagami priorytetowymi, wskazanymi w rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) 2019/1702 z dnia 1 sierpnia 2019 r. uzupełniającym rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 przez ustanowienie wykazu agrofagów priorytetowych.

Z perspektywy gospodarczej i środowiskowej UE istotne jest, aby państwa członkowskie podejmowały działania mające na celu zwalczanie *Anoplophora chinensis* i *A. glabripennis*, a przede wszystkim – dołożenie wszelkich starań, aby ograniczyć ich rozprzestrzenianie się i zminimalizować straty ekonomiczne.

Celami opracowania Planu Awaryjnego są:

- poinformowanie podmiotów profesjonalnych i innych zainteresowanych stron o działaniach, jakie zostaną podjęte przez Państwową Inspekcję Ochrony Roślin i Nasiennictwa oraz inne urzędy w przypadku pojawienia się *Anoplophora chinensis* i *A. glabripennis* na terytorium Polski;
- wyznaczenie i wyszczególnienie działań, które są podejmowane w celu oceny ryzyka stanowionego przez agrofagi;
- określenie działań, które są podejmowane w celu zmniejszenia ryzyka wprowadzenia agrofagów na teren Polski oraz szybkiego wykrycia miejsc ich ewentualnego pojawienia się;
- zapewnienie szybkiej i adekwatnej reakcji na wykrycie agrofagów w celu skutecznego powstrzymania rozprzestrzeniania lub wyeliminowania.

2. Podsumowanie zagrożeń powodowanych przez *Anoplophora chinensis* i *A. glabripennis*

Anoplophora chinensis i *A. glabripennis* to gatunki silnie polifagiczne z rodziny kózkowatych (Cerambycidae). Żywicielami ich są gatunki drzew liściastych nasadzanych zarówno w środowisku miejskim, jak i naturalnie rosnących w lasach – między innymi z rodzajów: klon (*Acer* spp.), buk (*Fagus* spp.), brzoza (*Betula* spp.), topola (*Populus* spp.) i wiąz (*Ulmus* spp.), a także wiele gatunków drzew owocowych oraz ozdobnych. Zarówno dostępność roślin żywicielskich, jak również warunki klimatyczne (z wyjątkiem obszarów położonych najbardziej na północ Europy i obszarów wysokogórskich), nie są czynnikami ograniczającymi przeniknięcie i rozprzestrzenianie się tych gatunków. Największe szkody wyrządzają larwy. Żerują w drewnie żywych drzew, obniżając jakość i wartość drewna oraz doprowadzając do obumierania drzew. W Azji *A. chinensis* jest uważany za poważnego szkodnika sadów cytrusowych, gdzie powoduje znaczne straty gospodarcze. Ze względu na

szeroki zakres żywicieli zarówno *A. glabripennis*, jak i *A. chinensis* mogą mieć wyjątkowo duży wpływ na gospodarkę w nowych obszarach zadomowienia. Na obszarze Polski potencjalnie najbardziej zagrożone są pospolicie występujące w lasach, parkach i ogrodach liściaste rośliny drzewiaste (w tym owocowe) i ozdobne.

3. Charakterystyka agrofagów

3.1. Biologia

Chrzążcze można obserwować od maja do października (ale najliczniej od maja do lipca). Po wylęgu przez 10–15 dni żerują na liściach, gałązkach, ogonkach liściowych i korze. Samice składają jaja pojedynczo, najczęściej pod korą. Larwy, żerując drążą długie chodniki początkowo w strefie kambium, a następnie w tkankach drewna. Dojrzałe, zimujące larwy przepoczwarczają się wiosną. Zwykle obydwa gatunki kończą cykl życiowy w ciągu roku lub dwóch, ale w mniej sprzyjających warunkach klimatycznych może on trwać 3 lata lub więcej.

Więcej informacji można znaleźć m.in. na stronach:

<https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN>

<https://gd.eppo.int/taxon/ANOLGL>

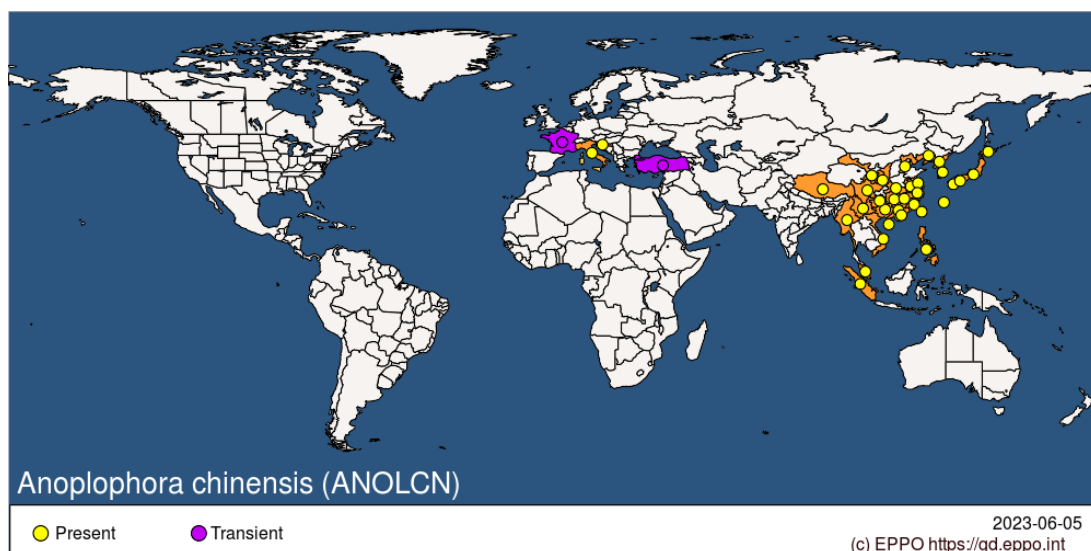
3.2. Występowanie

Obydwa gatunki *Anoplophora* pochodzą z Azji wschodniej. W Europie *A. chinensis* został stwierdzony we Włoszech, Chorwacji, Turcji i Francji (Ryc. 1). Natomiast *A. glabripennis* odnotowano w Ameryce Północnej (USA, Kanada), a w Europie w Niemczech, Włoszech i Francji (Ryc. 2).

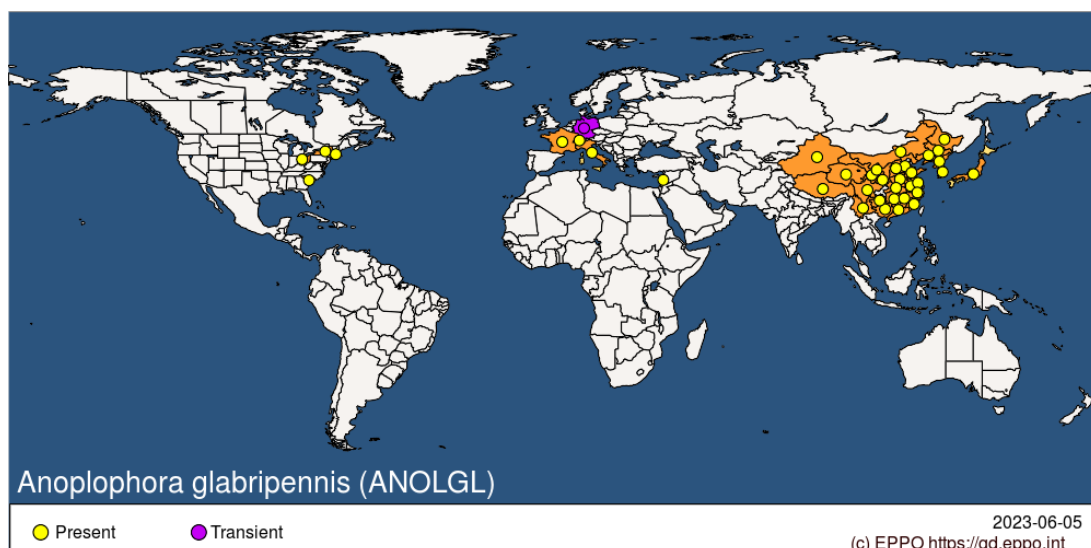
Aktualne dane odnośnie rozmieszczenia szkodników znajdują się na stronach:

<https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN/distribution>

<https://gd.eppo.int/taxon/ANOLGL/distribution>

Ryc. 1. Rozmieszczenie *A. chinensis* (dane z dnia 05.06.2023 r.)

Ryc. 2. Rozmieszczenie *A. glabripennis* (dane z dnia 05.06.2023 r.)

3.3. Zakres gospodarzy

Anoplophora chinensis i *A. glabripennis* to gatunki silnie polifagiczne, atakujące drzewa należące do wielu rodzajów. Zakres preferowanych roślin żywicielskich w rodzimym zasięgu występowania agrofagów (Azja) i w nowo zasiedlonych rejonach (Ameryka Północna i Europa) różni się.

Potencjalne rośliny żywicielskie agrofaga na terenie Polski to:

- drzewa i krzewy uprawne oraz rośliny w szkółkach,
- rośliny ozdobne nasadzone w warunkach zewnętrznych, zimujące w polskich warunkach klimatycznych (parki, ogrody, aleje, przestrzeń miejska),
- rośliny ozdobne niezimujące w polskich warunkach klimatycznych (rośliny uprawiane w warunkach domowych, w ogrodach zimowych, oranżeriach),
- drzewa i krzewy występujące w środowisku naturalnym.

Zagrożone gatunki roślin zgodnie z art. 2 rozporządzenia 2022/2095 dla *A. chinensis* i załącznikiem nr 3 rozporządzenia ministra Dz.U. 2017 poz. 1852 wydanego na podstawie decyzji wykonawczej 2015/893 dla *A. glabripennis* jako gatunki żywicielskie.

Wspólne dla obu agrofagów:

Klon (*Acer* spp.) – drzewa rosnące w środowisku naturalnym i nasadzone jako ozdobne na całym obszarze Polski. Ważne składniki lasów grądowych, łęgów, jaworzyn i lasów klonowo – lipowych.

Olsza (*Alnus* spp.) – drzewa naturalnie występujące na obszarze Polski i nasadzone jako ozdobne. *A. glutinosa* to ważny składnik lasów łęgowych i zarośli związanych z wilgotnymi siedliskami.

Brzoza (*Betula* spp.) – drzewa rosnące w środowisku naturalnym - ważny gatunek pionierski oraz składnik wielu zbiorowisk leśnych. Wiele gatunków uprawianych jako ozdobne.

Grab (*Carpinus* spp.) – drzewa rosnące naturalnie na całym obszarze Polski, ważny składnik zbiorowisk leśnych, szczególnie grądów; także drzewa nasadzone w lasach oraz środowiskach miejskich jako ozdobne.

Leszczyna (*Corylus* spp.) – krzewy rosnące w lasach liściastych i borach mieszanych oraz uprawiane jako roślina użytkowa.

- Buk (*Fagus* spp.) – drzewa ozdobne i rosnące na siedliskach naturalnych na obszarze Polski; rodzimy gatunek – buk zwyczajny (*F. sylvatica*) naturalnie występuje głównie w północno-zachodniej oraz południowej części kraju, często nasadzany jako drzewo ozdobne. Ważny gatunek lasotwórczy – tworzy m.in. kwaśne buczyny i żyzne buczyny oraz zbiorowiska grądowe.
- Ketmia (*Hibiscus* spp.) – rośliny uprawiane jako ozdobne w warunkach domowych oraz w gruncie na obszarze Polski. Ketmia syryjska (*H. syriacus*) jako jedyny gatunek ketmii może przetrwać w gruncie na obszarze naszego kraju, jednak młode rośliny są stosunkowo wrażliwe na mrozy.
- Jabłoń (*Malus* spp.) – drzewa uprawne i dziko rosnące na obszarze całego kraju.
- Melia (*Melia* spp.) – na obszarze Polski gatunek uprawiany przez kolekcjonerów w ogrodach zimowych i oranżeriach; w gruncie bardzo duże prawdopodobieństwo przemarznięcia.
- Morwa (*Morus* spp.) – drzewa uprawiane na obszarze Polski jako ozdobne i użytkowe; nasadzone w ogrodach, przestrzeni miejskiej, parkach.
- Platan (*Platanus* spp.) – na obszarze Polski drzewa nasadzone w parkach, alejach, ogrodach.
- Topola (*Populus* spp.) – drzewa naturalnie występujące i nasadzone na obszarze Polski jako ozdobne. Rodzime gatunki topoli są ważnym składnikiem lasów (łęgów nadrzecznych).
- Róża (*Rosa* spp.) – krzewy rosnące w środowisku naturalnym i uprawiane jako ozdobne. Stosunkowo dużo gatunków dziko rosnących na całym obszarze kraju na różnych siedliskach. Jeden z częściej uprawianych rodzajów roślin ozdobnych powszechnie spotykany w ogrodach, parkach i przestrzeni miejskiej.
- Wierzba (*Salix* spp.) – wiele gatunków rosnących w środowisku naturalnym (tworzą m.in. zarośla wierzbowe – łożowiska) i uprawianych na plantacjach wikliny, plantacjach drewna energetycznego oraz jako rośliny ozdobne na obszarze Polski.
- Grusza (*Pyrus* spp.) – drzewa uprawne i dziko rosnące na obszarze całego kraju.
- Wiąz (*Ulmus* spp.) – drzewa często spotykane w lasach liściastych (głównie grądach i łęgach) oraz nasadzone w parkach i przestrzeni miejskiej.

Pozostałe rośliny żywicielskie dla *Anoplophora chinensis*:

- Kasztanowiec pospolity, kasztanowiec zwyczajny (*Aesculus hippocastanum*) – drzewo w nasadzeniach parkowych, alejach, na obrzeżach dróg. Jedno z częściej spotykanych drzew ozdobnych na obszarze Polski.
- Pigwowiec (*Chaenomeles* spp.) – krzewy uprawiane jako ozdobne na obszarze Polski.
- Cytrusy (*Citrus* spp.) – na obszarze Polski niektóre gatunki uprawiane jako ozdobne w warunkach domowych, w szklarniach i oranżeriach.
- Dereń (*Cornus* spp.) – krzewy spotykane na obszarze Polski w lasach liściastych, zaroślach, na skrajach pól (dereń świdwa – *C. sanguinea*) oraz wiele gatunków ozdobnych nasadzanych w parkach i przestrzeni miejskiej.
- Irga (*Cotoneaster* spp.) – na obszarze Polski gatunki dziko rosnące oraz uprawiane rośliny ozdobne.
- Głóg (*Crataegus* spp.) – dziko występujące krzewy lub niewielkie drzewa w lasach, zaroślach, na zrębach i zboczach, występuje jako roślina ozdobna w parkach i ogrodach.
- Szydlica (*Cryptomeria* spp.) – rośliny uprawiane jako ozdobne w cieplejszych regionach obszaru Polski. Gatunek bardzo wrażliwy na mrozy i może przemarzać w ciężkie zimy.
- Fikus (*Ficus* spp.) – rośliny ozdobne na obszarze Polski uprawiane w warunkach pokojowych i szklarniowych.
- Lagerstroemia* spp. – rośliny uprawiane jako ozdobne w warunkach pokojowych i w gruncie na obszarze Polski; w surowe zimy mogą przemarzać.
- Chmielogrąb (*Ostrya* spp.) – rodzaj rzadko nasadzany na obszarze Polski w parkach, ogrodach botanicznych, ogrodach przydomowych.

Parocja (*Parrotia* spp.) – rodzaj rzadko nasadzany na obszarze Polski w parkach, ogrodach botanicznych, ogrodach przydomowych. Młode rośliny mogą przemarzać.

Głógownik (*Photinia* spp.) – na obszarze Polski krzewy ozdobne (*Photinia x fraseri*) nasadzone w ogrodach i parkach.

Laurowiśnia wschodnia (*Prunus laurocerasus*) – roślina ozdobna, posiadająca szereg odmian; w Polsce uprawiana dość rzadko (głównie w ogrodach i na cmentarzach) z powodu niewystarczającej odporności na silne mrozy.

Borówka wysoka (*Vaccinium corymbosum*) – roślina uprawiana na obszarze Polski.

Pozostałe rośliny żywicielskie dla *Anoplophora glabripennis*:

Kasztanowiec (*Aesculus* spp.) – drzewa w nasadzeniach parkowych, alejach, na obrzeżach dróg. Kasztanowiec zwyczajny (*A. hippocastanum*) jest jednym z częściej spotykanych drzew ozdobnych na obszarze Polski.

Albicja (*Albizia* spp.) – na obszarze Polski drzewa uprawiane jako ozdobne przez hobbystów. Mogą przemarzać w mroźne zimy.

Budleja (*Buddleja* spp.) – krzewy uprawiane jako ozdobne na obszarze Polski.

Wiązowiec (*Celtis* spp.) – drzewa coraz częściej sadzone jako ozdobne na obszarze Polski. Młode osobniki wrażliwe na mrozy.

Grujecznik (*Cercidiphyllum* spp.) – drzewa ozdobne uprawiane na obszarze Polski głównie w kolekcjach dendrologicznych i ogrodach; młode rośliny wrażliwe na mróz i wiosenne przymrozki.

Oliwnik (*Eleagnus* spp.) – rośliny uprawiane na obszarze Polski jako ozdobne, ale także dziczejące.

Jesion (*Fraxinus* spp.) – rodzime i nasadzone drzewa na obszarze Polski. *F. excelsior* jest ważnym gatunkiem lasotwórczym rosnącym na siedliskach łągowych.

Mydleniec (roztrzęplin, *Koelreuteria* spp.) – drzewa nasadzone jako ozdobne na obszarze Polski. Młode okazy podatne na przemarzanie.

Śliwa, wiśnia (*Prunus* spp.) – na obszarze Polski drzewa i krzewy ozdobne, użytkowe i dziko rosnące.

Dąb czerwony (*Quercus rubra*) – gatunek nasadzany na obszarze Polski. Gatunek inwazyjny wypierający rodzime gatunki dębów.

Robinia (*Robinia* spp.) – drzewa nasadzone na obszarze Polski i zadomowione w wielu środowiskach. Gatunek inwazyjny.

Szupin, perełkowiec (*Sophora* spp.) – Rośliny uprawiane na obszarze Polski jako ozdobne. Niektóre gatunki są częściowo mrozoodporne i w cieplejszych rejonach obszaru Polski możliwa uprawa w gruncie.

Jarząb (*Sorbus* spp.) – drzewa i krzewy pospolicie występujące na całym obszarze Polski, także w górach, w lasach i zaroślach. Nasadzone jako ozdobne na terenie całego kraju.

Lipa (*Tilia* spp.) – rodzime i nasadzone drzewa na terenie Polski. *T. cordata* jest ważnym gatunkiem lasotwórczym rosnącym na siedliskach łągowych na obszarze całego kraju. *T. platyphyllos* spotykana jest w naturze głównie na południu kraju, gdzie tworzy podgórskie i górskie lasy lipowo-jaworowe i lipowo-klonowe.

Tab. 1. Wykaz roślin szczególnie podatnych na porażenie („określone rośliny” zgodnie z art. 2 rozporządzeniem 2022/2095 dla *A. chinensis* i załącznikiem nr 1 rozporządzenia ministra Dz.U. 2017 poz. 1852 wydanego na podstawie decyzji wykonawczej 2015/893 dla *A. glabripennis*)

<i>Anoplophora chinensis</i> i <i>Anoplophora glabripennis</i>	klon (<i>Acer</i> spp.), olsza (<i>Alnus</i> spp), brzoza (<i>Betula</i> spp.), grab (<i>Carpinus</i> spp.), leszczyna (<i>Corylus</i> spp.), buk (<i>Fagus</i> spp.), platan (<i>Platanus</i> spp.), topola (<i>Populus</i> spp.), wierzba (<i>Salix</i>
---	--

	spp.), wiaź (<i>Ulmus</i> spp.)
<i>Anoplophora chinensis</i>	kasztanowiec pospolity (<i>Aesculus hippocastanum</i>), cytrusy (<i>Citrus</i> spp.), dereń (<i>Cornus</i> spp.), irga (<i>Cotoneaster</i> spp.), głóg (<i>Crataegus</i> spp.), <i>Lagerstroemia</i> spp., jabłoń (<i>Malus</i> spp.), melia (<i>Melia</i> spp.), chmielgrab (<i>Ostrya</i> spp.), głógownik (<i>Photinia</i> spp.), laurowiśnia wschodnia (<i>Prunus laurocerasus</i>), grusza (<i>Pyrus</i> spp.), róża (<i>Rosa</i> spp.), borówka wysoka (<i>Vaccinium corymbosum</i>)
<i>Anoplophora glabripennis</i>	kasztanowiec (<i>Aesculus</i> spp.), grujecznik (<i>Cercidiphyllum</i> spp.), jesion (<i>Fraxinus</i> spp.), mydleniec (roztrzeplin, <i>Koelreuteria</i> spp.), lipa (<i>Tilia</i> spp.)

Aktualne bazy danych roślin żywicielskich agrofagów dostępne na stronie:

dla *A. glabripennis*: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLGL/hosts>

dla *A. chinensis*: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN/hosts>

3.4. Uszkodzenia

Główne szkody wyrządzają larwy żerujące w drewnie żywych drzew, obniżając jakość i wartość drewna lub powodując zamieranie drzew. Ich obecność w drewnie objawia się wysypywaniem z pnia trocin i ekskrementów, które obserwuje się dookoła pni drzew, w rozwidleniach konarów, gałęzi, itp. w postaci kopczyków. Larwy po opuszczeniu osłonek jajowych wgrzyzają się w głębsze warstwy drewna, gdzie drążą spłaszczone w przekroju korytarze przebiegające w różnych kierunkach i na różnej głębokości. Okrągłe otwory wylotowe (zwykle średnicy 10–15 mm) wygryzione przez wychodzące osobniki dorosłe, można zaobserwować u podstawy pnia i na wystających ponad powierzchnię korzeniach roślin żywicielskich (Fot. 1). Innym objawem zasiedlenia drzewa są nacięcia kory wykonane przez chrząszcze przy składaniu jaj, jednak bardzo trudno je znaleźć bez dokładnych oględzin.

Typowymi objawami obecności osobników dorosłych są ślady żerowania na korze gałązek, odrostów i pędów (Fot. 2). Na drzewach można zaobserwować bardziej ogólne objawy, takie jak więdnienie liści, sektorowe przebarwienie korony, przesuszenie gałęzi i deformacja kory (ale korony pozostają bezobjawowe przez co najmniej 3–4 lata od początku porażenia). Ponadto, na powierzchni roślin, w miejscach zranienia mogą być widoczne wycieki soku lub gumy.

Tab. 2. Objawy, które świadczą z dużym prawdopodobieństwem o porażeniu przez jeden z gatunków (na podstawie: EFSA, 2019a, 2019b)

	<i>A. chinensis</i>	<i>A. glabripennis</i>
aktywność larw	żerowiska głównie w dolnej części pnia, korzeniach (migruje tam nawet do 90% populacji)	tunele w górnej części pnia i głównych gałęziach
otwory po składaniu jaj	w kształcie litery T blisko podstawy pnia lub na korzeniach wyrastających ponad ziemię	okrągłe, lejkowate w przypadku drzew o cienkiej korze mogą mieć kształt litery T głównie w centralnej i górnej części pnia oraz na głównych gałęziach
otwory wyjściowe dorosłych osobników	okrągłe o średnicy ok. 10–15 mm głównie w dolnej części pnia, na	okrągłe o średnicy poniżej 15mm na górnej części pnia i głównych

	wystających korzeniach, przy poziomie gruntu	gałęziach
trociny i ekskrementy owadów	wewnątrz tuneli larwalnych, w przypadku dużej ilości – na ziemi w pobliżu pnia	wewnątrz tuneli larwalnych, w przypadku dużej ilości, na liściach, gałęziach drzew oraz wokół pnia
wskazówki do kontroli	poza okresem lotów osobników dorosłych kontrole powinny skupić się na poszukiwaniu objawów bliżej gruntu, na poziomie pnia oraz wystających korzeni; w okresie lotów, osobniki dorosłe żerują w koronie	poza okresem lotów osobników dorosłych kontrole powinny być przeprowadzane w górnych częściach pnia, gałęziach głównych, okolicach korony (większość objawów chorobowych wykrywa się zwykle od około 1,5 m nad ziemią), otwory po składaniu jaj najłatwiej zlokalizować w okresie, gdy nie ma liści na drzewach (październik-marzec); w okresie lotów, osobniki dorosłe żerują w koronie

Fot. 1. Otwory wylotowe w pniu wygryzione przez chrząszcze (Canadian Food Inspection Agency)

Fot. 2. Ślady żerowania chrząszczy *Anoplophora glabripennis*.
(Franck Hérard; źródło: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN/photos>)

4. Diagnostyka

Kształt osobników dorosłych jest typowy dla kózkowatych (Cerambycidae). Długość ciała chrząszczy zwykle waha się od 19 do 37 mm. Czułki 1,7–2 razy dłuższe od ciała u samców; 1,2 razy dłuższe od ciała u samic. Ubarwienie czarne (może być metaliczne) z kilkoma białymi plamami na pokrywach skrzydeł. Dorosłe osobniki *A. chinensis* obu płci mają 20–40 małych wypustek (guzków) u podstawy 1/5 długości każdej pokrywy (Fot. 3). Ta cecha pozwala je odróżnić od *A. glabripennis* (Fot. 4) (Lingafelter i Hoebeke, 2002; Thomas, 2004; Haack i wsp., 2010; EPPO, 2016a).

Jaja długości około 5–7 mm, wydłużone, cylindryczne i zwężające się w kierunku końców, kremowo-białe, z czasem przechodzące w żółtobrazowe (Lieu, 1945; Lingafelter i Hoebeke, 2002; EFSA, 2019a, 2019b).

Larwy (Fot. 5) wydłużone, cylindryczne, beznogie, kremowo-białe z kilkoma żółtymi, schitynizowanymi wzorami na przedpiersiu, głowa brunatna, cofnięta. Długość larw waha się od około 5 mm (młode stadia) do ok. 60 mm u stadiów dojrzałych (Lieu, 1945; Nakamura, 1981; Gyeltshen i Hodges, 2005; Ric i wsp., 2007; EFSA, 2019a, 2019b; Pennacchio i wsp., 2012).

Poczwarki (Fot. 6) długości od 27 do 38 mm (Lieu, 1945; Lingafelter i Hoebeke, 2002; Gyeltshen i Hodges, 2005; Ric i wsp., 2007).

Pennacchio i wsp. (2012) opracowali klucz taksonomiczny do oznaczania późniejszych stadiów larwalnych i osobników dorosłych, dostępny w protokole diagnostycznym EPPO (2021) oraz na stronie: <https://journals-crea.4science.it/index.php/redia/article/view/713/649>.

Możliwe jest także oznaczanie z wykorzystaniem metod molekularnych: barkoding DNA, real-time PCR.

Ponadto trwają prace nad testami molekularnymi (LAMP, qPCR) pozwalającymi na identyfikację *Anoplophora chinensis* i *A. glabripennis* na podstawie analizy ich odchodów (Rizzo i wsp., 2020; Taddei i wsp., 2021).

Badania laboratoryjne są realizowane w laboratoriach Głównego Inspektoratu Ochrony Roślin i Nasiennictwa z zastosowaniem przyjętej metodyki. Pobrana przez inspektorów WIORiN próba zostaje przesłana do Laboratorium GIORiN celem poddania analizom laboratoryjnym.

W przypadku uzyskania pozytywnego wyniku identyfikacji szkodnika metodą mikroskopową (morfologiczno-metryczną), okazy owadów są poddawane kolejnemu badaniu w celu potwierdzenia identyfikacji (zgodnie z odrębnymi wytycznymi PIORiN).

Fot. 3. *A. chinensis* – chrząszcz (po lewej) oraz guzki na jego pokrywach (po prawej) (źródła: po lewej: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLCN/photos>; Maja Pintar, Centre for Plant Protection, CAAF (HR);

po prawej: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/epp.12797>; Bruno Serrate, wydany przez Laurent Soldati, INRAE Montpellier (FR))

Fot. 4. *A. glabripennis* – chrząszcz (po lewej) oraz nasada pokryw bez guzków (po prawej); (źródła: po lewej: <https://gd.eppo.int/taxon/ANOLGL/photos>;

po prawej: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/epp.12797>; Bruno Serrate,
wydany przez Laurent Soldati, INRAE Montpellier (FR))

Fot. 5. *Anoplophora glabripennis* – larwa (źródło: <https://beetleidentifications.com>)

Fot. 6. *Anoplophora glabripennis* – poczwarka
(źródło: <https://beetleidentifications.com>)

5. Ocena ryzyka

Anoplophora chinensis i *A. glabripennis* to chrząszcze o szerokim spektrum żywicieli, obejmującym wiele gatunków drzew liściastych, rosnących zarówno w środowisku miejskim, jak i naturalnie regenerujących się i sadzonych w lasach. W przypadku wprowadzenia agrofagów na obszar Polski w największym stopniu zagrożone będą obszary o najcieplejszym klimacie (rejony południowe i południowo-zachodnie). Biorąc pod uwagę scenariusze zmiany klimatu (scenariusze zmian klimatu zawarte są w PRA dla obszaru Polski), prawdopodobieństwo zdomowienia się na terenie kraju może wzrosnąć.

5.1. Drogi przenikania

- Drewno i produkty drzewne;
- Drewniany materiał opakowaniowy;
- Rośliny do sadzenia, ozdobne rośliny doniczkowe nie przeznaczone do sadzenia;
- Cięte drzewa (w tym ścięte młode drzewa stosowane do celów dekoracyjnych);
- Naturalne rozprzestrzenianie.

Szczegółowe informacje dotyczące dróg przenikania dostępne są w PRA dla obszaru Polski:

<https://www.plantquarantine.pl/pl/artykul/anoplophora-chinensis/1673/1409.html>

<https://www.plantquarantine.pl/pl/artykul/anoplophora-glabripennis/1673/1410.html>

5.2. Prawdopodobieństwo zasiedlenia

Prawdopodobieństwo zasiedlenia w warunkach zewnętrznych ocenia się jako średnie, z uwagi na chłodniejszy klimat na terenie Polski w porównaniu z obszarami, na których gatunki zostały wcześniej stwierdzone w UE. Jednak, biorąc pod uwagę scenariusze zmian klimatu, prawdopodobieństwo zdomowienia się agrofagów na obszarze Polski istotnie wzrośnie. *A. chinensis* wykazał się potencjałem zdomowienia w różnych regionach klimatycznych obszaru EPPO. Potwierdzono możliwość przeżycia larw w 0°C przez dłuższy czas, a ogniska agrofaga występowały na obszarach, gdzie najniższe temperatury zimą kształtują się znacznie poniżej zera. Jednak gatunek ten nie jest aktywny w temperaturze poniżej 10°C (EPPO, 2016b).

5.3. Potencjał rozprzestrzeniania

Prawdopodobieństwo rozprzestrzeniania się szkodników na obszarze Polski ocenia się jako średnie (mniejsze niż na obecnym obszarze występowania). Znaczenie, dla poszerzenia zasięgu przez oba gatunki, może mieć przepływ towarów na obszarze Polski (głównie poprzez drewniany materiał opakowaniowy zabezpieczający transport (drewno sztauerskie), krajowy handel sadzonkami, drewnem, tarcicą).

Chrząszcze mogą rozprzestrzeniać się w sposób naturalny, aktywnie latając – w zależności od wieku roślin i gęstości ich nasadzeń oraz temperatury – na odległość od ok. 250 m do 2500 m w ciągu roku.

5.4. Wpływ na ekonomię

Potencjalny wpływ ekonomiczny może być wysoki – głównie z uwagi na szkody, jakie mogą mieć miejsce w sektorze leśnictwa (pozyskiwanie drewna), zmniejszenie aktywności

wypoczynkowej i rekreacyjnej, wzrost cen tarcicy i drewnopochodnych materiałów budowlanych (i związanych z tym wzrost cen nieruchomości) oraz mebli drewnianych.

5.5. Wpływ na środowisko naturalne

Liczne gatunki roślin żywicielskich dla agrofagów powszechnie występują na obszarze Polski, budując wiele cennych biocenoz leśnych i zaroślowych, w tym tworzących siedliska przyrodnicze będące przedmiotem zainteresowania Wspólnoty Europejskiej i wymagające ochrony w formie wyznaczenia Obszarów Natura 2000 m.in.: kwaśne buczyny (siedlisko 9110), żyzne buczyny (siedlisko 9130), górskie jaworzyny ziołoroślone (siedlisko 9140), ciepłolubne buczyny storczykowe (siedlisko 9150), grąd subatlantycki (siedlisko 9160), grąd środkowoeuropejski i subkontynentalny (siedlisko 9170), jaworzyny i lasy klonowo-lipowe na stokach i zboczach (siedlisko 9180), łągi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe (siedlisko 91E0), łągowe lasy dębowo-wiązowo-jesionowe (siedlisko 91F0). Zagrożone są praktycznie wszystkie zbiorowiska budowane przez drzewa i krzewy liściaste, ponieważ masowe żerowanie może prowadzić do destabilizacji lub degeneracji naturalnych układów leśnych.

5.6. Ogólna ocena ryzyka

Anoplophora chinensis i *A. glabripennis* mogą doprowadzić do zaburzeń w strukturze i składzie biocenoz leśnych o naturalnym charakterze, upraw leśnych, założeń parkowych oraz wszelkiego rodzaju zadrzewień na terenie kraju, co będzie miało znaczące negatywne skutki zarówno ekonomiczne, środowiskowe, jak i społeczne.

6. Zapobieganie pojawowi agrofaga

6.1. Regulacje prawne

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie środków ochronnych przeciwko agrofagom roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 228/2013, (UE) nr 652/2014 i (UE) nr 1143/2014 (Dz. Urz. UE L317 z 23.11.2016, str. 4-104)

link do wersji skonsolidowanej: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/2031/2019-12-14>

Rozporządzenie delegowane Komisji (UE) 2019/1702 z dnia 1 sierpnia 2019 r. uzupełniające rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 przez ustanowienie wykazu agrofagów priorytetowych (Dz. Urz. UE L260 z 11.10.2019, str. 8-11)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/AUTO/?uri=CELEX:32019R1702&qid=1608635979714&rid=3>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/2072 z dnia 28 listopada 2019 r. ustanawiające jednolite warunki wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2031 w sprawie środków ochronnych przeciwko agrofagom roślin i uchylające rozporządzenie Komisji (WE) nr 690/2008 oraz zmieniające rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2018/2019 (Dz. Urz. UE L319 z 10.12.2019, str. 1)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02019R2072-20220714>

Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/625 z dnia 15 marca 2017 r. w sprawie kontroli urzędowych i innych czynności urzędowych przeprowadzanych w celu zapewnienia stosowania prawa żywnościowego i paszowego oraz zasad dotyczących zdrowia i dobrostanu zwierząt, zdrowia roślin i środków ochrony roślin, zmieniające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 999/2001, (WE) nr 396/2005, (WE) nr 1069/2009, (WE) nr 1107/2009, (UE) nr 1151/2012, (UE) nr 652/2014, (UE) 2016/429 i (UE) 2016/2031, rozporządzenia Rady (WE) nr 1/2005 i (WE) nr 1099/2009 oraz dyrektywy Rady 98/58/WE, 1999/74/WE, 2007/43/WE, 2008/119/WE i 2008/120/WE, oraz uchylające rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 854/2004 i (WE) nr 882/2004, dyrektywy Rady 89/608/EWG, 89/662/EWG, 90/425/EWG, 91/496/EWG, 96/23/WE, 96/93/WE i 97/78/WE oraz decyzję Rady 92/438/EWG (rozporządzenie w sprawie kontroli urzędowych) Tekst mający znaczenie dla EOG. (Dz. Urz. UE L95 z 7.04.2017, str. 1)

link do wersji skonsolidowanej:

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A02017R0625-20220128>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/2130 z dnia 25 listopada 2019 r. ustanawiające szczegółowe przepisy dotyczące działań przeprowadzanych podczas kontroli dokumentacji, kontroli identyfikacyjnych i kontroli bezpośrednich oraz po tych kontrolach w odniesieniu do zwierząt i towarów podlegających kontrolom urzędowym w punktach kontroli granicznej. Tekst mający znaczenie dla EOG. (Dz. Urz. UE L321 z 12.12.2019, str. 128–138)

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32019R2130>

Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2022/2095 z dnia 28 października 2022 r. ustanawiające środki zapobiegające wprowadzeniu, zadomowieniu się i rozprzestrzenianiu na terytorium Unii organizmu *Anoplophora chinensis* (Forster) oraz uchylające decyzję 2012/138/UE (Dz.U. L 281 z 31.10.2022, s.53).

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:32022R2095>

Decyzja wykonawcza Komisji (UE) 2015/893 z dnia 9 czerwca 2015 r. w sprawie środków zapobiegających wprowadzaniu do Unii i rozprzestrzenianiu się w Unii organizmu *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky) (notyfikowana jako dokument nr C(2015) 3772):

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/ALL/?uri=CELEX%3A32015D0893>

Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 15 września 2017 r. w sprawie szczegółowych sposobów postępowania przy zwalczaniu i zapobieganiu rozprzestrzenianiu się organizmu *Anoplophora glabripennis* (Motschulsky) (Dz. U. z 2017 r. poz. 1852)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170001852>

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o ochronie roślin przed agrofagami (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 301)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000301>

Ustawa z dnia 13 lutego 2020 r. o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 288)

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20230000288>

6.2. Działania PIORiN oraz współpraca z innymi instytucjami i podmiotami

Do działań PIORiN należą m.in.: przeprowadzanie kontroli fitosanitarnej pod kątem obecności *A. chinensis* i *A. glabripennis* w: drewnie roślin żywicielskich, wliczając w to

drewniane materiały opakowaniowe, produkty drzewne; roślinach, w szczególności roślinach przeznaczonych do sadzenia (innych niż nasiona, rośliny w kulturach tkankowych (in vitro) oraz rośliny akwariowe), w ramach granicznej kontroli fitosanitarnej towarów pochodzących z krajów trzecich, monitoring materiału roślinnego przemieszczanego z innych państw członkowskich Unii, monitoring występowania agrofaga na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tworzenie materiałów informacyjnych (dostępnych m.in. na stronie: <http://piorin.gov.pl>).

Działania kontrolne przesyłek z państw trzecich są realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2017/625, rozporządzeń wykonawczych i delegowanych, w szczególności art. 11 i 12 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* oraz § 13 i 14 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*, oraz innych przepisów krajowych (zwłaszcza ustawy o ochronie roślin przed agrofagami). Czynności kontrolne obejmują kontrolę dokumentacji, w tym sprawdzenie, czy do towaru dołączone zostały wymagane dokumenty, kontrolę identyfikacyjną (określenie tożsamości towaru) i kontrolę bezpośrednią w celu określenia zdrowotności roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, która obejmuje ocenę wizualną towaru, oraz wg potrzeb, pobieranie prób do badań laboratoryjnych i ich analizę w laboratoriach GIORiN.

Zgodnie z art. 21 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa osoby wykonujące czynności kontrolne lub inne zadania Inspekcji określone w ustawie lub w przepisach odrębnych są uprawnione do m.in.: wstępu na grunty (także prywatne), w tym grunty leśne, oraz do obiektów, pomieszczeń i środków transportu; dokonywania oględzin oraz bezpłatnego pobierania próbek do badań laboratoryjnych lub ocen.

Institucje naukowe powinny rozpowszechniać wiedzę na temat możliwości zawleczenia *A. chinensis* oraz *A. glabripennis* i związanych z tym zagrożeń. Informacje na ten temat mogą być podawane do publicznej wiadomości m.in. w formie ulotek informacyjnych, publikacji w pismach branżowych, informacji udostępnianych na stronach internetowych (np. Platformie Sygnalizacji Agrofagów: www.agrofagi.com.pl). Ponadto, w przypadku wykrycia agrofagów w kraju konieczne będzie przeprowadzenie badań na temat ich biologii, zwalczania, itp.

Celowe jest, aby podmioty profesjonalne kontrolowały szkółki, punkty obrotu materiałem roślinnym, miejsca przerobu i składowania drewna oraz miejsca wytwarzania, naprawy i składowania drewnianych materiałów opakowaniowych pod kątem wystąpienia *A. chinensis* i *A. glabripennis*. W przypadku, gdy podmiot profesjonalny podejrzewa lub dowie się o wystąpieniu agrofagów jest zobowiązany do natychmiastowego powiadomienia PIORiN, a także, jeżeli ma to zastosowanie, niezwłocznego podjęcia działań zabezpieczających, aby zapobiec ich zadomowieniu się i rozprzestrzenianiu (art. 14 Rozp. 2016/2031).

Również każda inna osoba, niebędąca podmiotem profesjonalnym, która dowie się o występowaniu agrofaga lub ma powody, by podejrzewać takie występowanie, natychmiast powinna powiadomić o tym PIORiN (art. 15 Rozp. 2016/2031).

6.3. Zagrożone obszary

6.3.1. Lasy państwowe i tereny zalesione o innych formach własności, gdzie w skład gatunkowy drzewostanów wchodzi gatunki żywicielskie

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: lasy liściaste i mieszane.

- c) Wskazówki do monitoringu: w okresie maj-październik powinien się on skupiać na lokalizacji aktywnych w tym czasie osobników dorosłych, w pozostałej części roku (głównie w okresie zimowym) na poszukiwaniu symptomów na pniach, gałęziach, co może ułatwić brak liści na drzewach, oraz odsłoniętych korzeniach. Konieczne może być miejscowe usunięcie fragmentów kory, np. w miejscach wysypywania się trocin, deformacji kory, uszkodzeniach świadczących o złożeniu jaj itp., o wielkości pozwalającej na odkrycie żerowisk, szczególnie u gatunków, które nie mają gładkiej kory i chodniki larwalne mogą być niewidoczne. Wyszukując żerowisk *A. chinensis* i *A. glabripennis* w pierwszej kolejności należy sprawdzać przyczyny zamierania lub osłabionego wzrostu roślin (objawy ogólne: więdnienie liści, sektorowe przebarwienie korony, przesuszenie gałęzi i deformacja kory). W celu potwierdzenia obecności *A. chinensis* i *A. glabripennis* konieczne jest stwierdzenie żerowisk larw pod korą. Na obecność agrofaga wskazywać mogą otwory wylotowe chrząszczy oraz trociny z ekskrementami wokół porażonego drzewa. Część z symptomów jest charakterystyczna dla danego gatunku, zostały one opisane w Tab. 2. W miejscach, które zostały wytypowane jako te, gdzie występuje zwiększone ryzyko wystąpienia szkodników, należy wywieszać pułapki do odłowu chrząszczy (szczegółowo opisane w pkt. 7.3.2.). W niektórych krajach do wykrywania szkodnika wykorzystuje się specjalnie wyszkolone psy tropiące.

6.3.2. Zadrzewienia w formie parków i nasadzeń ulicznych w miastach, zadrzewienia cmentarne

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: obszary miast i miejscowości na terenie całego kraju.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c.

6.3.3. Aleje przydrożne

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: pobocza dróg na obszarze całego kraju.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c.

6.3.4. Zadrzewienia wzdłuż rzek i innych wód

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: zadrzewienia niebędące lasami, rosnące wzdłuż rzek i na brzegach zbiorników wodnych.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c.

6.3.5. Szkółki i centra ogrodnicze

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: szkółki i centra ogrodnicze, w których znajdują się gatunki roślin żywicielskich szkodników.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c.

6.3.6. Miejsca przeladunku, składowania i przerobu drewna oraz produkcji, naprawy i składowania opakowań drewnianych

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: miejsca przeladunku drewna oraz towarów zaopatrzonych w opakowania drewniane, zwłaszcza pochodzących z krajów występowania szkodników, składy drewna, tartaki, magazyny towarów zaopatrzonych w opakowania drewniane, miejsca produkcji, składowania i reperacji palet.
- c) Wskazówki do monitoringu: w drewnie i materiałach drzewnych, drewnianych materiałach opakowaniowych (palety, deski sztauerskie) monitoring powinien skupić się na ocenie wizualnej wierzchnich, jak i głębszych warstw drewna (jeśli to konieczne po uprzednim pocięciu), w celu zlokalizowania jaj (z wyjątkiem drewna bez kory, gdzie złoż jajowych nie ma), larw lub poczwerek szkodników oraz otworów wylotowych.

6.3.7. Sady

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: sady – głównie jabłoniowe i gruszkowe.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c.

6.3.8. Ogrody przydomowe

- a) Obszar: całe terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: ogrody przydomowe, w których znajdują się gatunki roślin żywicielskich szkodników.
- c) Wskazówki do monitoringu: 6.3.1.c.

6.3.9. Przejścia graniczne, lotniska, porty, przejścia drogowe i kolejowe, punkty przeladunkowe

- a) Obszar: terytorium Polski.
- b) Opis siedliska: wszystkie możliwe miejsca, gdzie materiał z zagranicy dostaje się na teren Polski.
- c) Wskazówki do monitoringu: opisane w pkt. 6.3.1.c oraz 6.3.6.c. Ponieważ przemieszczanie się żywych roślin oraz drewna, wliczając w to opakowania drewniane, jest główną drogą wejścia i rozprzestrzeniania się *A. chinensis* i *A. glabripennis*, ważne jest, aby rośliny żywicielskie i pozyskane z nich drewno były importowane wyłącznie z obszarów wolnych od agrofagów. Alternatywnie rośliny powinny być uprawiane w ściśle nadzorowanych warunkach, w zarejestrowanych szkółkach. Podstawowym środkiem fitosanitarnym jest szczegółowa kontrola na etapie produkcji, pakowania, transportu oraz po wejściu przesyłek. W części krajów wykorzystuje się psy wytresowane do lokalizowania *A. glabripennis* i *A. chinensis* w małych roślinach lub drewnie.

7. Działania w przypadku podejrzenia i po potwierdzeniu wystąpienia agrofaga

W przypadku wykrycia agrofaga w przesyłkach importowanych spoza UE, partiach materiału roślinnego będących w obrocie na terytorium kraju oraz roślinach rosnących na terytorium kraju, PIORiN podejmuje stosowne działania w celu zwalczania agrofaga oraz ograniczenia jego rozprzestrzeniania się.

W przypadku wykrycia agrofaga, działania PIORiN mogą obejmować podjęcie współpracy z organami administracji lokalnej (wójtowie, burmistrzowie) oraz Państwowym Gospodarstwem Leśnym „Lasy Państwowe” (wykrycie w drzewostanach), zarządcami terenami zielonymi, Generalną Dyрекcją Dróg i Autostrad (wykrycie w zadrzewieniach przydrożnych) oraz Państwowym Gospodarstwem Wodnym Wody Polskie (wykrycia w zadrzewieniach wzdłuż rzek i innych cieków wodnych). Do istotnych zadań należy również upowszechnianie wiedzy na temat *A. chinensis* i *A. glabripennis* jako potencjalnych zagrożeń dla roślin poprzez stosowne publikacje i informacje zamieszczane na stronie www.piorin.gov.pl oraz zlecenie instytucjom naukowym badań odnoszących się do agrofagów, w miarę potrzeb.

W przypadku, gdy posiadacz (strona) nie wprowadza środków fitosanitarnych stosuje się przepisy ustawy o ochronie roślin przed agrofagami w zakresie administracyjnych kar pieniężnych (art. 58 ust. 3) oraz przepisy ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

7.1. Wykrycie w przesyłce z państwa trzeciego

7.1.1. Kraje o największym ryzyku

Chiny, Japonia, Korea Południowa, Myanmar, Filipiny, Tajwan, Wietnam, USA, Liban.

7.1.2. Pobranie i postępowanie z próbkami

A. chinensis

Wprowadzenie roślin szczególnie podatnych na porażenie musi się odbywać zgodnie z wymaganiami określonymi w art. 11 dla przesyłek pochodzących z państw trzecich, w których nie stwierdzono tego agrofaga oraz w art. 12 dla przesyłek pochodzących z państw trzecich, o których wiadomo, że występuje w nich ten agrofag, rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis*.

Materiał spełniający te wymagania, pochodzących z państw trzecich, o których wiadomo, że występuje w nich agrofag poddaje się kontroli urzędowej w miejscu wprowadzenia. Stosowane metody kontroli mają na celu wykrycie wszelkich oznak występowania określonego agrofaga, w szczególności na korzeniach i łodygach, i obejmują ukierunkowane pobieranie próbek roślin prowadzące do ich zniszczenia (Tab. 3). Wielkość próbki pobranej do kontroli powinna umożliwiać przynajmniej wykrycie 1% stopnia porażenia przy 99% poziomie ufności, z uwzględnieniem standardu ISPM nr 31.

Tab. 3. Poziom ukierunkowanego pobierania prób roślin prowadzący do ich zniszczenia

Liczba roślin w partii	Poziom metody pobierania próbek (liczba roślin przeznaczonych do pobrania)
1– 4 500	10% wielkości partii
> 4 500	450

W przypadku roślin pochodzących z państw trzecich, o których wiadomo, że nie występuje w nich agrofag, kontrole danego materiału należy wykonywać na określonych poziomach ufności, ustalonych w załączniku III rozporządzenia wykonawczego (UE) 2019/2130. Na podstawie tego wymagania przygotowuje się plan kontroli, korzystając z tabeli I

w Międzynarodowym Standardzie dla Środków Fitosanitarnych (ISPM) nr 31. Kontrole te mogą obejmować także niszczące metody pobierania próbek.

A. glabripennis

Wprowadzenie roślin oraz drewna gatunków roślin szczególnie podatnych na porażenie, z krajów trzecich, gdzie stwierdzono obecność agrofaga musi się odbywać zgodnie z wymaganiami określonymi w § 13 i 14 rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*. Materiał spełniający te wymagania poddaje się kontroli urzędowej w miejscu wprowadzenia. Stosowane metody kontroli zapewniają wykrycie wszelkich oznak występowania określonego organizmu, w szczególności na łodygach i gałęziach roślin.

Kontrole danego materiału pochodzącego z wszystkich państw trzecich należy wykonywać na określonych poziomach ufności, ustalonych w załączniku III rozporządzenia wykonawczego (UE) 2019/2130. Na podstawie tego wymagania przygotowuje się plan kontroli, korzystając z tabeli I w Międzynarodowym Standardzie dla Środków Fitosanitarnych (ISPM) nr 31. Kontrole te mogą obejmować niszczące metody pobierania próbek.

Wskazówki do kontroli wizualnych, jak i niszczącego pobierania prób opisano w pkt. 7.3.1.

Próby z partii materiału roślinnego pobierają inspektorzy PIORiN.

Pobrany materiał roślinny odpowiednio zabezpieczony przed ewentualnym uwolnieniem agrofaga, a także przed wyschnięciem oraz nadmiernym zawilgoceniem, zaopatrzonej w informację dotyczącą miejsca i czasu pobrania, należy przekazać do Laboratorium GIORiN (zgodnie z odrębnymi wytycznymi PIORiN w zakresie postępowania z próbami).

7.1.3. Sposoby postępowania z przesyłkami roślin porażonych przez agrofagi

W przypadku wykrycia agrofaga w przesyłkach importowanych spoza UE, podejmowane są działania, zgodnie z przepisami rozporządzenia 2017/625, w szczególności art. 66–68. W odniesieniu do przesyłki pochodzącej z państwa trzeciego, mogą być podjęte następujące działania: zniszczenie, ponowne wysłanie poza Unię oraz poddanie szczególnemu traktowaniu lub zastosowanie innych środków (np. poddanie określonym zabiegom).

Wytyczne w przypadku wykrycia agrofagów w przesyłce roślin:

- drewno, wliczając w to drewniane materiały opakowaniowe oraz rośliny porażone przez agrofagi, można zwrócić do nadawcy lub zniszczyć przez zrębkowanie drewna, a następnie spalenie w spalarniach na przejściach granicznych lub w ich pobliżu, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- niewielka ilość porażonego materiału, który jest przewożony w bagażach pasażerów, może zostać zniszczona poprzez parowanie lub zamrożona i następnie przekazana do utylizacji, za działania te odpowiada Krajowa Administracja Skarbowa;
- środki transportu, którymi przewożono przesyłkę powinny być poddane dezynsekcji, a jej opakowania poddane dezynsekcji lub zniszczone, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- działy Nadzoru Fitosanitarnego we współpracy z Oddziałami WIORiN dokonują oceny, czy wymagane jest ustanowienie obszaru wyznaczonego (zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/2031, art. 5 i 6 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla

A. chinensis i § 2 i 3 rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*), np. w przypadku, gdy nastąpi uwolnienie się agrofaga z przesyłki, po otwarciu środka transportu, kontenera itp., uwzględniając m.in. elementy wskazane w pkt. 7.3.2.

7.1.4. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały Graniczne PIORiN: kontrola fitosanitarna przesyłek towarów, określenie środków w przypadku wykrycia agrofaga w przesyłce towaru; nadzór nad wykonaniem przez podmiot środków fitosanitarnych dotyczących porażonych przesyłek; wystawienie notyfikacji dotyczącej przechwycenia agrofaga;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofagów.

7.2. Wykrycie w roślinach na etapie łańcucha handlowego

7.2.1. Pobranie i postępowanie z próbami

Procedury pobierania i postępowania z próbami opisano w pkt. 7.3.1.

7.2.2. Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofaga

Działania realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2016/2031 oraz rozporządzeń wykonawczych i delegowanych, w szczególności rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* oraz rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*, oraz innych przepisów krajowych, zwłaszcza ustawy o ochronie roślin przed agrofagami.

Podejmowane działania powinny uwzględniać indywidualną ocenę sytuacji w każdym przypadku, w szczególności czas wykrycia (sezon/poza sezonem wegetacyjnym), czas przebywania roślin w danym punkcie (rośliny uprawiane w danej lokalizacji, do niej przemieszczone), zagrożenie rozprzestrzeniania się agrofagów na rośliny, które znajdują/znajdowały się w punkcie oraz w jego sąsiedztwie.

W szczególności działania mogą obejmować:

- ocenę zasięgu porażenia w punkcie produkcji lub obrotu handlowego oraz innych lokalizacjach zidentyfikowanych jako powiązane z porażonymi roślinami, drewnem (w tym drewnianym materiałem opakowaniowym) oraz, o ile jest możliwe, ustalenie użytkowników ostatecznych (do których trafił porażony materiał); określenie środków fitosanitarnych, które należy zastosować wobec porażonych roślin, partii drewna i opakowań, które towarzyszyły porażonemu materiałowi; kontrolę zdrowotności pozostałych roślin i drewna, w tym także w kolejnych sezonach;
- zniszczenie porażonych rośliny i ich części, drewna oraz drewnianych materiałów opakowaniowych, o ile jest to konieczne po pocięciu lub porąbaniu (rozdrobieniu) na mniejsze kawałki; materiał należy umieścić w workach foliowych (rośliny razem z całą bryłą korzeniową) i zniszczyć w spalarniach, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- dezynsekcję pomieszczeń i innych miejsc, w których przechowywany był porażony materiał i jego opakowania; opakowania, w których przechowywany/transportowany był porażony materiał powinny zostać poddane dezynsekcji lub zniszczone, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa; wykonywanie zabiegów chemicznych należy prowadzić po

zarejestrowaniu środków ochrony roślin do zwalczania *A. chinensis* i/lub *A. glabripennis*;

- gdy całość przesyłki nie została zatrzymana i część roślin została przemieszczona do innych podmiotów, należy przeprowadzić odpowiednie postępowanie tzw. śledzenie, i przy współdziałaniu odpowiedniego podmiotu profesjonalnego (zgodnie z art. 14 rozporządzenia (UE) 2016/2031) zapewnić zniszczenie również tych roślin, w tym, jeżeli jest to możliwe, będących w posiadaniu użytkowników ostatecznych; należy podjąć działania informacyjne, aby dotrzeć do wszystkich ewentualnych użytkowników, w formie np. ogłoszeń w punktach sprzedaży roślin, informacjach zamieszczanych na stronach WIORiN;
- ustalenie obszaru wyznaczonego (opisane w pkt. 7.3.2.) – o ile ma zastosowanie, na podstawie oceny indywidualnej sytuacji, np. gdy prawdopodobne jest, że szkodnik uległ rozprzestrzenieniu się z porażonej partii, z uwzględnieniem także przesłanek pozwalających na odstępstwo – art. 18 ust. 4 rozporządzenia 2016/2031, art. 5 i 6 rozporządzenia 2022/2095 dla *A. chinensis*, § 2 i 3 rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*);
- działania informacyjne – w obrębie wyznaczonych obszarów Działu Nadzoru Fitosanitarnego we współpracy z Oddziałami WIORiN powinny podnosić świadomość społeczną w zakresie zagrożenia ze strony szkodnika oraz środków fitosanitarnych przyjętych w celu zapobieżenia jego dalszemu rozprzestrzenianiu się poza dany obszar; istotne jest, aby ogół społeczeństwa, podróżni i odpowiednie podmioty zawodowe byli poinformowani o granicach wyznaczonych obszarów, w tym granicach strefy porażenia i strefy buforowej oraz o zastosowaniu nakazanych środków fitosanitarnych.

7.2.3. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały WIORiN: kontrola fitosanitarna materiału roślinnego; uczestniczenie w ocenie źródła i zasięgu porażenia; jeżeli ma zastosowanie, uczestniczenie w ustaleniu obszaru wyznaczonego; uczestniczenie w określeniu środków i nadzór nad zrealizowaniem tych środków; nadzór nad działaniami podejmowanymi przez podmioty profesjonalne w celu zwalczania i ograniczenia występowania agrofaga;
- Dział Nadzoru Fitosanitarnego WIORiN: koordynowanie działań; ocena źródła i zasięgu porażenia; ustalenie obszaru wyznaczonego; określenie środków fitosanitarnych, które wymagają zastosowania; przygotowanie notyfikacji o wykryciu agrofaga; współpraca z innymi WIORiN oraz GIORiN (Biurem Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej oraz Centralnym Laboratorium); współpraca z innymi instytucjami/urzędami z poziomu województwa; prowadzenie szkoleń dla pracowników Inspekcji;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofagów;
- Biuro Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej GIORiN: wsparcie WIORiN przy ustaleniu obszaru wyznaczonego i środków fitosanitarnych; koordynowanie współpracy pomiędzy WIORiN; wprowadzenie do systemu KE informacji o wykryciu szkodnika; współpraca z organizacjami ochrony roślin innych państw członkowskich Unii i Komisją Europejską; współpraca ze środowiskiem naukowym i innymi instytucjami/urzędami z poziomu centralnego; prowadzenie szkoleń o charakterze kaskadowym dla pracowników Inspekcji.

7.3. Wykrycie w siedlisku

7.3.1. Pobranie i postępowanie z próbkami

Należy analizować drewno (w każdej formie) oraz materiał szkółkarski drzew będących żywicielami szkodnika pod kątem obecności w nim owada (chrząszcza, larwy, poczwarki, jaj) lub śladów jego obecności (żerowiska larw i otwory wylotowe chrząszczy).

Analizie należy poddać zarówno powierzchnię drewna, jak i głębsze warstwy. Ze względu na nawet kilkuletni okres, gdzie objawy porażenia mogą być niezauważalne w wyniku kontroli wizualnych, zaleca się pobieranie próbek także z drzew bezobjawowych: główne gałęzie i korzenie o średnicy >10mm należy pociąć na małe kawałki (2,5 cm), w przypadku większych pni należy je okorować, pociąć na fragmenty 10–15 cm, by następnie poddać dokładniejszej analizie w celu zlokalizowania szkodnika lub śladów jego obecności (chodniki larwalne).

Zebrane larwy i osobniki dorosłe wraz z próbką materiału, na którym zostały znalezione, należy odpowiednio zabezpieczyć przed wydostaniem się. Larwy można także zakonserwować, w tym celu należy wrzucić je do wrzącej wody (chwilę wcześniej zdjętej z płyty grzejnej) na kilka – kilkanaście minut, a następnie zabezpieczyć w 60–70% alkoholu etylowym. Gdy nie jest to możliwe, należy umieścić larwy bezpośrednio w alkoholu. W przypadku stwierdzenia obecności chrząszczy na materiale roślinnym, opakowaniach itp., należy je umieścić w szczelnym pojemniku (próbówka, mały słoik, moczówka itp.) i zalać 60–70% alkoholem etylowym. W przypadku poczwarek należy zachować je przy życiu, nie wydobywając z kolebek poczwarkowych, wraz z drewnem, w którym zostały zlokalizowane, zabezpieczyć w szczelnym pojemniku i przekazać do badań.

Próby z partii materiału roślinnego pobierają inspektorzy PIORiN.

Pobraną materiał roślinny odpowiednio zabezpieczony przed ewentualnym uwolnieniem agrofagów, a także przed wyschnięciem oraz nadmiernym zawilgoceniem, zaopatrzonej w informację dotyczącą miejsca i czasu pobrania, należy przekazać do Laboratorium GIORiN (zgodnie z odrębnymi wytycznymi PIORiN w zakresie postępowania z próbkami).

7.3.2. Sposób postępowania w przypadku wystąpienia agrofagów

Działania będą realizowane zgodnie z zasadami wynikającymi z przepisów rozporządzenia 2016/2031 oraz rozporządzeń wykonawczych i delegowanych oraz przepisów krajowych, w szczególności ustawy o ochronie roślin przed agrofagami.

Podejmowane działania powinny uwzględniać indywidualną ocenę sytuacji w każdym przypadku.

W przypadku wykrycia agrofagów w roślinach rosnących/uprawianych w danej lokalizacji, powinien zostać ustalony obszar wyznaczony (zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/2031, art. 5 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* oraz § 2 rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*), który składa się ze strefy porażenia, w której stwierdzono występowanie szkodnika, oraz strefy buforowej, otaczającej strefę porażenia.

Wytyczne dotyczące ustalenia stref obszaru wyznaczonego:

- **strefa porażenia** – 100 metrów wokół porażonych roślin (wielkość strefy zgodnie z rozporządzeniem 2022/2095 dla *A. chinensis*, analogicznie zalecana dla *A. glabripennis*);
- **strefa buforowa** – o promieniu minimum 2 km wokół strefy porażenia (w przypadku ogniska o małym rozproszeniu obszar ten można zredukować do nie mniej niż 1 km).

W obszarze wyznaczonym Działy Nadzoru Fitosanitarne we współpracy z Oddziałami WIORiN powinny podjąć odpowiednie działania, należą do nich:

- bezwzględne zniszczenie wszystkich porażonych roślin i podejrzanych o porażenie w obrębie obszaru wyznaczonego;
- niszczenie wszystkich określonych roślin (Tab. 1) wraz z korzeniami i odpadami po ścinie w obrębie strefy porażenia (lub przed kolejnym okresem lotu, jeżeli wykrycie nastąpi poza takim okresem); drzewa należy przycinać blisko powierzchni gleby, a pniaki powinny być mechanicznie niszczone przez odpowiednie maszyny, takie jak frezarki i karczowniki do pni (jeżeli usunięcie mocno osadzonych pniaków i korzeni powierzchniowych jest niemożliwe, należy sfrezować je do poziomu znacznie poniżej, min. 40 cm, gruntu i/lub przykryć materiałem zabezpieczającym przed dostępem owadów); wycinkę drzew należy przeprowadzać posuwając się od zewnątrz ku środkowi obszaru; dokładne sprawdzanie każdego ściętego drzewa na obecność oraz poziom porażenia; drewno należy przeciąć w miejscu otworów wyjściowych i zbadać ich wiek (na tej podstawie można oszacować czas, jaki upłynął od powstania ogniska), ocenę ułatwić może okorowanie;
- porażone rośliny i ich części, drewno, kora, o ile jest to konieczne, po pocięciu lub rozdrobnieniu na mniejsze kawałki w inny sposób: porąbaniu lub zrębkowaniu, należy umieścić w workach foliowych i zniszczyć w spalarniach, pod nadzorem właściwego wojewódzkiego inspektora ochrony roślin i nasiennictwa;
- w obrębie obszaru wyznaczonego zakaz nasadzania nowych określonych roślin (Tab. 1) (wyjątek mogą stanowić drzewa wskaźnikowe oraz miejsca produkcji spełniające warunki określone w art. 10 ust. 1 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* oraz § 7 pkt. 2 rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*);
- wskazuje się również na możliwość zastępowania usuniętych roślin innymi gatunkami, które nie są roślinami szczególnie podatnymi na porażenie (Tab. 1) przez *A. chinensis* i *A. glabripennis*;
- zastosowane rośliny wskaźnikowe należy kontrolować co najmniej raz w miesiącu, a maksymalnie po okresie dwóch lat należy je zbadać i zniszczyć;
- zakaz przemieszczania z obszaru wyznaczonego roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, które mogły zostać porażone, z wyłączeniem sytuacji, gdy zastosowano wobec nich środki fitosanitarne eliminujące agrofaga oraz ryzyko jego przeniesienia, w tym w celu transportu materiału do spalarni oraz przypadków określonych w art. 10 ust. 1 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* i w § 7–12 rozporządzenia MRiRW, wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*, gdzie przed przemieszczeniem roślin należy przeprowadzić niszczące pobieranie prób zgodnie z Tab. 3;
- wykonanie zabiegów chemicznych należy prowadzić po zarejestrowaniu środków ochrony roślin do zwalczania *A. chinensis* i/lub *A. glabripennis*;
- monitoring obszaru wyznaczonego poprzez kontrole wzrokowe roślin żywicielskich (pkt. 3.3.) oraz obejmujące niszczące metody próbkowania, możliwe wykorzystanie także psów tropiących; ponadto min. jedna kontrola w roku pozwalająca stwierdzić porażenie rośliny na wysokości ich koron (zgodnie z § 4 rozporządzenia MRiRW,

wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*, analogicznie zaleca się stosować dla *A. chinensis*);

- monitorowanie występowania szkodnika oraz ograniczanie jego liczebności poprzez wywieszanie pułapek, np. feromonowych typu panelowego lub segmentowanych do masowego odławiania chrząszczy; pułapki wywieszać w okresie od maja do października na gałęziach, na wysokości oczu człowieka; pułapki kontrolować co dwa tygodnie; w przypadku pułapek feromonowych wymieniać wabik zgodnie z zaleceniami producenta;
- przedmioty znajdujące się w obszarze wyznaczonym, takie jak maszyny, narzędzia, opakowania wielokrotnego użytku, powinny być dokładnie oczyszczone w celu usunięcia agrofagów przy użyciu odpowiedniej techniki, np. przy użyciu wody/pary pod wysokim ciśnieniem, środków owadobójczych zarejestrowanych do zwalczania *A.chinensis* i/lub *A. glabripennis*;
- w przypadku, gdy w obrębie strefy porażenia znajdują się pojedyncze rośliny o szczególnej wartości społecznej, kulturowej, środowiskowej możliwe jest odstępnie od wycinki, jednak przy comiesięcznych kontrolach i zastosowaniu innych metod, zapewnijących ich ochronę.

W przypadku stwierdzenia obecności szkodnika w strefie buforowej ustanawia się nowy wyznaczony obszar, zgodnie z art. 18 rozporządzenia (UE) 2016/203, art. 5 rozporządzenia Komisji 2022/2095 dla *A. chinensis* oraz § 2 rozporządzenia MRiRW wydanego na podstawie decyzji wykonawczej Komisji 2015/893 dla *A. glabripennis*.

Ponadto, istotnym jest, aby w obrębie wyznaczonych obszarów Działu Nadzoru Fitosanitarne go we współpracy z Oddziałami WIORiN podnosiły świadomość społeczną dotyczącą zagrożenia ze strony szkodnika oraz środków fitosanitarnych zastosowanych w celu zapobieżenia jego dalszemu rozprzestrzenianiu się poza dany obszar. Należy dążyć do wszelkich starań, aby ogół społeczeństwa, a przede wszystkim podróżni i odpowiednie podmioty zawodowe, byli poinformowani o granicach wyznaczonego obszaru, w tym strefy porażenia i strefy buforowej, podejmowanych działaniach oraz zastosowanych środkach fitosanitarnych.

Wykaz aktualnie dopuszczonych środków ochrony roślin dostępny jest na stronie: <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/wyszukiwarka-srodkow-ochrony-roslin---zastosowanie>

7.3.3. Zakresy odpowiedzialności

- Oddziały WIORiN: kontrola fitosanitarna materiału roślinnego; uczestniczenie w ocenie źródła i zasięgu porażenia; jeżeli ma zastosowanie, uczestniczenie w ustaleniu obszaru wyznaczonego; uczestniczenie w określeniu środków i nadzór nad zrealizowaniem tych środków; nadzór nad działaniami podejmowanymi przez podmioty profesjonalne w celu zwalczania i ograniczenia występowania agrofaga;
- Dział Nadzoru Fitosanitarne go WIORiN: koordynowanie działań; ocena źródła i zasięgu porażenia; ustalenie obszaru wyznaczonego; określenie środków fitosanitarnych, które wymagają zastosowania; przygotowanie notyfikacji o wykryciu agrofaga; współpraca z innymi WIORiN oraz GIORiN (Biurem Nadzoru Fitosanitarne go i Współpracy Międzynarodowej oraz Centralnym Laboratorium); współpraca z innymi instytucjami/urzędami z poziomu województwa; prowadzenie szkoleń dla pracowników Inspekcji;
- Laboratoria GIORiN: identyfikacja agrofagów;

- Biuro Nadzoru Fitosanitarnego i Współpracy Międzynarodowej GIORiN: wsparcie WIORiN przy ustaleniu obszaru wyznaczonego i środków fitosanitarnych; koordynowanie współpracy pomiędzy WIORiN; wprowadzenie do systemu KE informacji o wykryciu szkodnika; współpraca z organizacjami ochrony roślin innych państw członkowskich Unii i Komisją Europejską; współpraca ze środowiskiem naukowym i innymi instytucjami/urzędami z poziomu centralnego; prowadzenie szkoleń o charakterze kaskadowym dla pracowników Inspekcji.

8. Zakończenie działań w wyniku eliminacji agrofaga

Zgodnie z art. 7 rozporządzenia 2022/2095, w przypadku *A. chinensis* jeśli przez okres co najmniej jednego cyklu rozwojowego i dodatkowo jednego roku, tj. minimum 4 kolejnych lat, podczas corocznego monitoringu nie stwierdzi się obecności agrofaga, zostaną zaniechane zabiegi podjęte w strefie wyznaczonej, a szkodnik zostanie uznany za wyniszczony.

Zgodnie z § 5 rozporządzenia ministra Dz.U. 2017 poz. 1852 wydanego na podstawie decyzji wykonawczej 2015/893, w przypadku *A. glabripennis* jeśli przez okres co najmniej 5 kolejnych lat, podczas corocznego monitoringu nie stwierdzi się obecności agrofaga, zostaną zaniechane zabiegi podjęte w strefie wyznaczonej, a szkodnik zostanie uznany za wyniszczony.

9. Finansowanie

Działania kontrolne oraz w zakresie nadzoru nad zrealizowaniem przez posiadaczy ustalonych nakazów i zakazów (wdrożeniem środków fitosanitarnych) realizowane są przez wojewódzkich inspektorów ochrony roślin i nasiennictwa oraz Głównego Inspektora Ochrony Roślin i Nasiennictwa (organa PIORiN) w ramach środków budżetowych przyznanych w budżecie państwa na dany rok na realizowanie zadań ustawowych.

Środki fitosanitarne, konieczne w celu zwalczania i zapobiegania rozprzestrzenianiu się agrofaga, realizowane są przez posiadaczy (strony) na ich koszt (art. 11 ustawy o ochronie roślin przed agrofagami).

Istnieje też możliwość, że jeżeli agrofag nie występował dotychczas na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Główny Inspektor na wniosek zainteresowanego podmiotu, może w drodze decyzji, ze środków budżetowych, z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw rolnictwa, całkowicie albo częściowo pokryć koszty zwalczania lub zapobiegania rozprzestrzenianiu się tego agrofaga poniesione przez ten podmiot (art. 10 ustawy o Państwowej Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa).

10. Źródła

EFSA. Hoppe B., Schrader G., Kinkar M., Vos S. 2019a. Pest survey card on *Anoplophora chinensis*. EFSA Supporting Publications 16 (12): 1747E. DOI: <https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2019.EN-1749>

EFSA. Hoppe B., Schrader G., Kinkar M., Vos S. 2019b. Pest survey card on *Anoplophora glabripennis*. EFSA Supporting Publications 16 (12): 1750E. DOI: <https://doi.org/10.2903/sp.efsa.2019.EN-1750>

EPPO. 2016a. PM 9/16 (1) *Anoplophora chinensis*: procedures for official control. Bulletin OEPP/EPPO Bulletin 43 (3): 518–526 and corrected by addendum 44 (1): 108.

- EPPO. 2016b. PM 7/129(1) DNA barcoding as an identification tool for a number of regulated pests. EPPO Bulletin 46 (3): 501–537.
- EPPO. 2021. PM 7/149 (1) *Anoplophora glabripennis* and *Anoplophora chinensis*. EPPO Bulletin 51: 568–586.
- Gyeltshen J., Hodges A. 2005. Citrus longhorned beetle, *Anoplophora chinensis* (Forster) (Insecta: Coleoptera: Cerambycidae). EDIS (12).
- Haack R.A., Hérard F., Sun J., Turgeon J.J. 2010. Managing invasive populations of Asian longhorned beetle and citrus longhorned beetle: a worldwide perspective. Annual review of entomology 55: 521–546.
- Lingafelter S.W., Hoebeke E.R. 2002. Revision of the genus *Anoplophora* (Coleoptera: Cerambycidae) (No. 595.7648 L5). Washington, DC: Entomological Society of Washington, 236 ss.
- Lieu K.O.V. 1945. The study of wood borers in China. I. Florida Entomologist 27: 61–101.
- Nakamura S. 1981. Immature stages of Taiwanese cerambycid beetles (Coleoptera, Cerambycidae), with notes on their habit. Kontyu 49: 155–165
- Pennacchio F., Peverieri G.S., Jucker C., Allegro G., Roversi P.F. 2012. A key for the identification of larvae of *Anoplophora chinensis*, *Anoplophora glabripennis* and *Psacotheta hilaris* (Coleoptera, Cerambycidae, Lamiinae) in Europe. Redia 95: 57–65.
- Ric J., De Groot P., Gasman B., Orr M., Doyle J., Smith M.T., Dumouchel L., Scarr T.A., Turgeon J.J. 2007. Detecting signs and symptoms of Asian longhorned beetle injury: Training guide. Natural Resources Canada, Great Lakes Forestry Centre, Sault Ste. Marie, Ontario, Canadian Food Inspection Agency, 118 ss.
- Rizzo D., Taddei A., Da Lio D., Bruscoli T., Cappellini G., Bartolini L., Salemi C., Luchi N., Pennacchio F., Rossi E. 2020. Molecular identification of *Anoplophora glabripennis* (Coleoptera: Cerambycidae) from frass by loop-mediated isothermal amplification. Journal of Economic Entomology 113 (6): 2911–2919.
- Taddei A., Becker M., Berger B., Da Lio D., Feltgen S., König S., Hoppe B., Rizzo D. 2021. Molecular identification of *Anoplophora glabripennis* (Coleoptera: Cerambycidae) and detection from frass samples based on real-time quantitative PCR. Journal of Plant Diseases and Protection 128 (6): 1587–1601.
- Thomas M.C. 2004. Pest Alert. A second Asian longhorned beetle in the U.S. Florida Department of Agriculture and Consumer Services, Division of Plant Industry, USA.